Poštarina u gotovom plaćena.

VIJENAC

LIST ZA ZABAVU I POUKU

1923

GOD. I. BROJ 13.

UREDJUJE: DR. FERDO NIKOLIĆ

VIJENAC

GOD. I. **LIST ZA ZABAVU I POUKU** BR. 15.

SADRŽAJ:

»Vijenac« izlazi jedampot nedieljno. Cijena mu je mjesečno K 60.—. Pojedini broj stoji K 20.—.

Uprava »Vijenca« nalazi se u zgradi učiteljske škole, Medulićeva ul. broj 30, prizemno desno, a uređuje od 8—13

Novac se šalje Poštanskom čekovnom zavodu u Zagrebu za upravu »Vijenca« na broj 34649.

Rukopisi se šalju dru. Ferdi Nikoliću, Zagreb, Medulićeva 30/I.

M. CL. CRNČIĆ: NEDJELJA U LOVRANI

GOD. I. U ZAGREBU, 27. OŽUJKA 1923. BROJ 13.

STARI ORAH

Napisala AMATA

»Povucite jače, još, još malo, — — — — i eto je već na kolima. Toliko smo se namučili s tim starim deblom, valjda i nije vrijedilo toliko.« Čulo se iz vrta nekoliko oporih radničkih glasova.

Sjedila je kod svog pisaćeg stola, još nije počela da radi, najprije je pogledom pozdravljala ono daleko brdo, što se u magli vidjelo kroz prozor njenog ureda, i one male kućice, štono su se prostrle podno brijega, svemu kao da je htjela doviknuti i opet kao svaki dan: dobro jutro. Njene misli letjele su preko tih šuma, prelazila su preko gore, koju pogled još dosiže, daleko, daleko u bolji ljepši svijet, svijet ljubavi i sreće, veselja i radosti. Pretijesna je bila ova uredska sobica za njih, čežnja ih je gonila dalje. No, danas ju je iz tog snatrenja prenula vika radnika, koji su svom snagom gurali staro orahovo deblo iz vrta, koji se nalazio podno prozora njene uredske sobe. Prišla je k prozoru, da vidi, što se to događa u bašći kraj tolike galame i buke. Ništa osobito, tek nekoliko radnika se muči, da orahovo deblo postave na kola. Pa i nije doista ništa neobično. Učinilo joj se sve posve jasnim. I treba da odvezu i te zadnje ostatke, koji je sjećaju, da je nekad taj orah pupao i cvao, da je širio svoje grane ća do njena prozora i mogla je doseći svojom rukom do njegova ploda.

Pa baš su ga ove godine posjekli! Zaista slučaj, baš ove godine! Dobro su učinili. Zar bi mogla preživjeti, da i opet i ovo proljeće pupa i lista njegovo granje isto onako kao pređašnjih godina. Sa svakim listom njegovim radovala se ona proljeću, sa svakim cvijetom čekala ljeto, sa svakim plodom iščekivala rodnu jesen. Živio je taj orah s njome i radovao se i on njenoj sreći. A sada više ne će cvasti! Pa zar bi i mogao sada, kad je njeno srce slomljeno, kad je njen život uništen. Činilo se, da svaka orahova grana čuva jednu lijepu uspomenu i budi je u njoj. Pravo je, da su ga posjekli; čemu da on šuštanjem svoga lišća budi uspomene, otvara rane.

Koliko put dopratio ju je On do njena ureda, bili su srdačni i veseli i sve oko njih, čini se, radovalo se s njima. Život se smješkao pred njima, mladost i ljubav pjevale su svoju pjesan. I svakiput na rastanku titrao je na njenim usnama smiješak pun sreće i zadovoljstva, a njegov čeznutljiv pogled jamčio je, da će sutra biti isto tako lijepo. A ona sva rumena, vesela i nasmijana došla je u svoju sobicu i gledajući u stari orah, pričala mu svoju sreću. Pričala mu je, kako još ne će biti dugo, pa će ga ostaviti. I njegovo granje i plod, sve će napustiti, otići će u zemlju sreće s Njim. Pa sjetit će se oraha mnogoput, ali tamo će biti ljepše. Vodit će je On po krasnoj gustoj šumi, gdje su vitke jele i gusti borići, opajat će se njihovim mirisom, dok joj On bude pričao o sreći i ljubavi, koju joj pruža. A možda će i zaboraviti stari orah, mislila je u sebi, no nije htjela to izreći, ražalostila bi ga; šutjela je.

Činilo joj se kao da stari orah zapisuje u svoje lišće svaku njenu malu pričicu i da je brižno čuva. Kojiput joj se pričinilo, da mu je krivo bilo, kad je pomislila na to, da će ga ostaviti, jer je vjetar zanjihao granje i od tuge pao je po gdjekoji list.

I došla je jaka bura. Lomila je granje, padalo je lišće, mnogo drvo bilo je uništeno. Orah je ostao neoštećen. Da, i ona je izdržala buru, jačala ju ljubav, čuvao ju značaj. Ali On nije bio dosta jak, iako je u njegovu pogledu vidjela i jakost i snagu i raj i pakao. Njega je bura shrvala, odnijela mu i srce i dušu. —

Tad je ostala sama, i suze njene pričale su starom orahu sve, što se zbilo, a on je bio tužan. Želio je, da svrši svoj vijek. Svaka njegova još

gola grana u rano proljeće slala je uzdahe Gospodu, da mu se smiluje i završi njegovo bitisanje, jer ne može više da gleda ona dva suzna oka s uredskog prozora. Pa kako bi mogao, da opet cvjeta i lista kao prije!

Danas mu je želja ispunjena, došao je tesar, prepilio staro deblo, radnici ga odvukli na kola i sada je zadovoljan. Zna on, da će od njegova čvrsta drva načiniti pokućstvo, i kočit će se on još u otmjenoj sobi, i gledati više veselja i radosti, nego li u ovoj zapuštenoj bašći, kojoj svako jutro zažele dobro jutro tek dva tužna plava oka male pisačice. A Bog zna, možda će doći u sobu onoga, koji je rastužio njegovu malu susjedu? Usud je čudan, višeput se on našali s nama. Hoće li tamo vidjeti više sreće?

BRAK MALE RA

ROMAN IZ OBIČNOG ŽIVOTA U VELIKO DOBA.

Napisao SLAVKO JEŽIĆ.

OLIKO je drukčiji Dostal! Iako živi u Sloveniji, govori hrvatski daleko bolje od Vyskočila, malne posve dobro. I inače znade da raspravlja, može da bude ugodan, imade u nj shvaćanja — duh mu je okretan i gibak. A i Branka je naučila češki. Oni se možda i razumiju. Dade se zamisliti, da bi u njihovu braku bilo topline! . . .

Branka je uopće bila pristupačna i — zagrebački rečeno — »zgodna« žena. Vesela, pikantna, nešto zlobna, dosta obijesna i vrlo poželjna . . . Mira je bila tiša, povučenija, manje pristupačna, više »dama« . . . Cezar ju je vrlo respektirao, i upravo mu je godilo, što je mogao onu razdražljivu potrebu ženskoga izdovoljiti u Brankinu društvu. Neki nutarnji nagon vukao ga je k Miri, neki nepojmljivi strah odbijao ga je od nje. Kod Branke je bilo vedrije, ali praznije . . .

— Zar je doista tako pusto u Opatiji, kako to pripovijeda Branka? pitala je Aurora Miholića.

— Pusto, gospođice, strašno pusto... One lijepe vile stoje prazne, u trgovinama nema ničega, tržnice su zatvorene, svuda glad i nestašica... Zamislite, u divnim dvoranama s pozlaćenim lusterima vojničke su bolnice, glazba je zamuknula, gostova nema. Ostaje jedini prekrasni Kurpark, koji doista služi mjestu na diku... Kad čovjek zamisli, koliko se tamo ljubavnih sastanaka ureklo, koliko se uzdisaja vinulo iz grudiju, koliko intriga splelo... A sada? — — —

— Sjećam se jedne epizode, što se zbila u Opatiji, u Kavani »Quarnero«, ima tomu dobar niz godina, uplete se profesor Jireček u razgovor. Sjedilo nas je nekoliko znanaca kod stola i razgovaralo. Kod susjednog stolića sjedio je jedan elegantni stariji gospodin sam i pio flašu bijelog burgunca. Uto je došlo nekoliko mladih fićfirića i počelo naručivati šampanjac. Da im prođe vrijeme, uzeli su zabadati u tog samog gospodina zato, što pije obično vino, a ne šampanjac. Gospodin nije nikako reagirao, nego je nakon nekog vremena zovnuo konobara. »Konobaru, donesite ovamo škaf!« Konobar ga osupnuto pogledao, ali na energični zahtjev gospodinov donio škaf i stavio ga kraj njegova stola. »A sada dvadesetpet boca hladnog šampanjca.« Za čas je bilo sve tu. »Otvorite boce i izlijte šampanjac u škaf.« Učiniše to. »A sad stavite moju bocu burgunca unutra, da se hladi... Ja nikad ne pijem šampanjca... Molim račun!« ...

— Bravo, zapljeska Aurora. Ta su mlada gospoda ostala negdje pofurena...

— I jesu. Za čas ih je nestalo iz kavane...

— A tko je bio taj gospodin?

— Marquis de Piennes iz Vrbovca. On je bio jedan od pouzdanika carice Eugenije, i s njom je pobjegao iza sedanske katastrofe. Iza duljeg lutanja po Evropi, nastanio se u Hrvatskoj...

— Ah šta, uplete se polupijani Klein u razgovor. Vi opet o svojim Francuzima! Bit će ih još sve po krajcaru, pričekajte samo malo...

— Oho, gospodine, samo ne tako naglo, planu Jireček. Vidjet ćemo još, kome će ići tijesno!...

— Ja velim vama, i to je sveto pismo, vašim je degeneriranim Francuzima odzvonjelo, lupao je Klein šakom po stolu. Glavu će posuti pepelom i za milost će na koljenima moliti Willya. Schuft soll ich heissen, wenn es nicht geschieht, udario se Klein o prsa.

— To vi sve govorite poslije Marne i poslije Verduna! Poslije nastupa Amerike u rat! Poslije..

— Schuft soll ich heissen... lupao se Klein u prsa.

— Unatoč bijedi i gladu, koji nas more! Unatoč neprestanom dezertiranju iz vojske i zelenim kadrima! Unatoč napredovanju Franchet d'Espereya...

— Schuft soll ich heissen.. Schuft..

— Ah, molim vas... okrenu se Jireček ljutito k Miholiću. Klein pijano mahnu rukom oko sebe i prevali čašu. Onda se digne i pođe k igraćem stoliću, gdje se kartalo. Schwarz je držao banku.

— Schuft soll ich heissen... Ja... Schuft... tulio Klein.

— Meinetwegen, slegnu Schwarz ravnodušno ramenima i povuče banku...

Cezaru se više nije dalo ostati u toj buki i htio je da izađe. Ali sada, kad mu je tako teško i tužno oko srca, da ide sam? Ne, ulovit će ga kakvo pesimističko raspoloženje i opet će trpjeti... Zato neopazice povuče Auroru za rukav, te joj očima dade znak, neka se nezamjetljivo izgubi, da idu šetati. No — koje čudo! — Aurora ga je mrko ošinula pogledom i ostala dalje mirno sjedjeti. Šta to znači? Toga zaista nije razumio... Nije mu preostalo drugo, nego da nezadovoljan i neraspoložen dalje ostane na mjestu...

...Branka se neprestano smijala. Rudi je važnim licem nešto pripovijedao. Zbog velike galame morao je glasno govoriti.

—...i tako je regimenta došla u grad. Načelnik je zamolio građane, da momke čim ljepše pogoste i ukonače...

Grupa oko Miholića još je razgovarala o Opatiji.

— Uostalom, Opatija i nije tako pusta i prazna, govorio je Miholić. Puna je razuzdane madžarske dječurlije, koja se bani kao gospodar po gradu. Poslali ih tobože na oporavak k nama Hrvatima, da vide taj svoj »magyar tenger«... Pa kako su prljavi, nečisti, a naročito bezobrazni! Uzimaju sve, što hoće, sve su potrgali, porazbijali, onečistili! Sva Opatija zaudara od njih...

— Strašno!...

— ....Kad je gospodar vidio, da je vojnik toliki izjelica — pripovijedao je Rudi dalje — odrezao je polovicu torte i spravio ju je u ormar, a samo je polovicu donio na stol. Opet, kao i prije, vojnik pojede gotovo sve, a domaći jedva po jedan odrezak...

—... Ova je deriščad uzimala tuđe barke, razbijala ih, trla je prozore, mazala stijene tintom, i — što je najužasnije — dok su hrvatska djeca, kao i narod, skapavali od gladi, oni su pred njihovim očima jeli bijeli kruh i rugali im se...

—... Kad je bilo vrijeme spavanju, govorio je Rudi, došlo je do komplikacija. Kako su gostoprimci imali samo jedan krevet, ne preostade drugo, nego da sve troje legne zajedno: gospođa u sredini, s jedne strane...

— Fuj, Rudi; pa to ti je stari »vic« s trojicom u krevetu...

— Ma čekaj... Dakle, oni leže, ali na nesreću, pseto laje u dvorištu kao divlje. Ne mogu spavati. Konačno žena, nervozna veli mužu: »Dragi mužu, molim te, idi napolje, i umiri pseto! Nije moguće spavati kod tog lajanja...

— Na, sad već znam...

— Ma čekaj...

—... Samo katkad bi se po koji mali deran smilovao, nastavljao je Miholić, pa bi otkinuo komadić kruha, pljunuo na nj, i bacio ga gladnom hrvatskom djetetu!....

— Pa to je ipak užasno, uzruja se Aurora. I ljudi sve to trpe?

— Šta ćete!... Za obranu toga gada odaslana je vojnička asistencija, pa tko dirne u jedno od te deriščadi, kao da je dirnuo u vojnu silu!...

—... Dakle, mužu se baš nije dalo napolje, ali, napokon, uviđao je i sam, da žena ima pravo. Ustane i izađe... Odmah se momak prikuči bliže k gospođi i zamoli je tiho: »Milostiva, smijem li?« A ona, onako uzrujana i sva zadahtana, naglo odgovori: »Ako možete brzo biti gotovi — smijete!«...

— Fuj! prekrije Branka rukama oči...

—... a soldat nato brzo skoči k ormaru, otvori ga — i pojede tortu!... završi Rudi pobjedonosno...

— Ha! ha! ha! prasnu Branka u smijeh iz sveg glasa... No ta se grdno iznenadila... Ha! ha! ha!...

Dolje je uzbuđeno govorio Jireček:

— Svaka sila za vremena! Doći će dan obračuna... I proklet bio svaki od nas, koji se bude dao smekšati molbama ili bijedom protivnikovom. Pojedinci smiju da opraštaju, narod nikada! Oko za oko, zub za zub! — — —

Društvo se već raštrkalo. Stvorile se manje grupe. Jedni su sjedili kod stola, drugi su stajali, treći kartali, četvrti raspravljali, peti pili, šesti plesali uz svirku gospođe Schweitzer... svuda graja i halabuka. Bilo je već nesnosno u dvorani.

Cezar pogleda prema Miri. Tamo se upravo Vyskočil žestio, kako ovdje u kupalištu ne znaju ni servirati.

— Samo nož su dali za voće. A gdje je viljuška? Valjda ne ću uzeti jabuke u ruku!...

Mira je grizla nervozno usne. Cezaru se pričinilo, da joj je ruka drhtala, kad je prešla njome preko čela...

Aurora se već bila digla i otišla je sa Ksenijom u salon, da slušaju glazbu. Cezaru je bilo malo čudno, kako Aurora hladno s njime postupa, ali jer

mu je bila ravnodušna, slegnuo je ramenima i nije dugo o tome mislio.

Htio je da uhvati pogled Mirin. Ali ona je uporno gledala u stol i prstima mijesila mrvice mekog kruha u kugljice. Trzaji su prstiju izgledali nagli i grčeviti.

Napokon i Cezar ustane. Kod stola je bila još Mira, Vyskočil i nekoliko gostiju. Cezar je pošao u park. Kad je prolazio mimo Mire i muža joj, nisu ga ni primijetili. Vyskočil je upravo govorio:

— Za tortu su nam dali samo žličice ... Kakav je to način? ...

Cezar pogleda lake pahuljice na Mirinu zatiljku, koje su joj se bjelasale prema svijetlu, i nešto ga stegnu oko srca. Zakorači k vratima i izađe. Još je čuo, odnekud iz kuta, Brankin glas:

— No, ovaj put, Rudi, znaš, bilo je ipak malo prepapreno ...

— — —Došavši iz onog zatušja na zrak, nekoliko ga je puta duboko udahnuo u se. Godio mu je osjećaj, da se grudi pune svježim zrakom, da lakše diše, da mu život brže struji po svem tijelu ...

A onda pođe dublje u park pod dojmom teške atmosfere, koja je vladala u sali. Opatija ... progoni ... Vyskočil ... serviranje ... Mira ... Branka ... Rudi ... sve mu se vrtjelo mozgom ... Sve to tako uzrujava, sve je to tako strašno ... Život je užasan ...

U tim mislima prekinu Cezara hrkanje. Na klupi, mimo koje je upravo prolazio, ležao je nauznak pijani gospar Bare, koga je očito omamio svježi zrak, kad je izišao napolje, i tu se srušio na klupu, pa i zaspao.

Cezar se sladogorko osmjehnu ... Eto, to su ti patriotski vikači, koji svakome služe, a samo na džep misle ... Bare je ispod ruke trgovao živežom i obogatio se, ali je zato svakom zgodom pjevao hvalospjeve austrijskom cesaru, sve na čistom venecijanskom dijalektu ... Ti su eto, koji sav taj odvratni sustav podržavaju, jer se njime okorišćuju ...

Zaokrenuo je puteljkom, kadno opazi, kako pri kraju staze na klupi sjedi neki ogrljeni par. Malo se trznu — da nije možda ... ? — ali u isti se mah olakoćeno nasmješi: bili su Aca i Nina ... Evo, dragi gosparu Bare, tako ti vraća ona, koju plaćaš nepošteno stečenim novcem! ... I pravo ti je! ...

Da ne smeta ljubavnome paru, okrenu Cezar natrag i spusti se drugim zavojem prema terasi, da baci pogled na to široko more i da sanjari ... o onom, što je bilo ... i onom, što bi moglo da bude ...

— Tko se ono naslonio o željeznu ogradu? ... Tu je prije znao sanjariti s Arankom! ... Ali Aranke više nema ... Tko je dakle?

Šum Cezarovih koraka trgnu bijelu prikazu i ona se okrenu prema ulazu, na kom je stajao Cezar ...

— Mira! ...

Prvi put ju je nazvao imenom. Zašto unatoč najvećeg napora volje ne može da spriječi žar, koji mu se prelio licem? ...

— Cezare! ...

Ispružila je prema njemu ruke, kako se pružaju prema nekome, koga smo jedva dočekali. No samo za tren. Već je ruke naglom kretnjom k sebi privukla i dolje ih spustila.

Časak šutnje. Cezar priđe k ogradi i nasloni se rukama o nju. A onda pogleda Miru. Njen je pogled bio uperen u daljinu. Napokon je prošaptala:

— Vi ste danas, Cezare, cijelo veče tužni ... Zašto? ...

— Zašto? ... Kad bih znao, zašto! ... Boli me nešto ... tu, unutra ... Tu nešto kopa i ruje ... Nitko me ne razumije ... i nitko se ne brine za mene ... Tako se osjećam sâm! ... O, kad biste znali! ...

Prihvatio joj je ruku i držao ju je među svojim dlanovima. Htio je da govori, ali nije mogao. U vratu ga je gušilo. Borio se sa suzama ...

A ona je tiho govorila:

— Ali ja n e ć u, da se osjećate sami ... Pa i mi smo vaši ...

Tako mu je lijepo bilo uz nju. Činilo mu se, da iz njegovih ruku bol struji preko njene ruke u nju, da je dijeli s njome, i da mu lakše biva ...

Ona je još govorila:

— Vama je teško, jer ste sad manje s nama, pa se osjećate više sami ... Ali mi se ne rastajemo ... Obećali ste nam, da će te nas pohoditi na našem imanju ... U Višnjevcu ćemo se opet sastati ... A onda u Zagrebu ... Vi ćete mi čitati svoje pjesme ... raspravljat ćemo o književnosti ... o životu ... o ljubavi ... vi ćete mi otkriti svoje srce ... bit će vam lakše ... ne ćete biti tako sami ...

Osjećao je, kako mu je ona taj čas postala blizom, kao nikada dosad. Možda ga i ne razumije posvema, ali nastoji da shvati, što mu se zbiva u duši, želi da mu olakša bol! ...

I sva se njegova čežnja za ljubavlju, sva bol i svi trzaji duševni, sve se to slilo u jedan veliki osjećaj zahvalnosti prema Miri ... Od uzbuđenosti se stresao, stisnuo je Mirinu ruku ... Želio je, da tu ruku prinese k ustima, da je obaspe cjelovima ...

u glavi mu se maglilo ... osjećao je već, kako mu se tlo izmiče pod nogama ... kadno se na ulazu terase začuše glasovi. Mira naglo potegnu svoju ruku — a na terasu dođoše Vyskočil, Aurora i čitavo njihovo društvo ...

— Oho-ho, Cezare, što vi tu radite? Zar pjevate pjesme? Ili sanjarite ... s mojom gospođom sestrom?, pitala je ujedljivo Branka.

Još nije dobro došao k sebi, zato se samo naklonio i nije ništa odgovorio. Mira je prezirno slegnula ramenima i okrenula se na drugu stranu. U to je već i Rudi primio Branku ispod ruke, odvukao je na stranu, i sjeo s njome na dvije stolice u kutu.

Aurora je sjela tik uz Vyskočila na klupu blizu terasine ograde, a do njih se smjestila Ksenija.

M. CL. CRNČIĆ: BELGRAD U VINODOLU.

Blizu njih posjela se Mira i dala rukom Cezaru znak, da sjedne do nje. Dostal se zadržao s ostalim društvom negdje gore. Samo je Aljoša skakutao po terasi, naslanjao se na ogradu, i hodao od jedne strane do druge ...

Ajde da pjevamo, predloži Aurora. Njoj se više put pjevalo ove večeri, ali nikako nije našla odziva ni pratnje.

— Ajdemo, prihvati Ksenija. Ali ti bi nam, Venci, mogao pjevati onu tvoju slovačku ...

Nije ga dugo trebalo nagovarati. Doskora je Vyskočil zapjevao:

Komu lepšie komu lepšie,
ako čertom w pekle,
Drewa sebe nenanosia,
predsa sedia w teple.

Glas mu je bio hrapav i neugodan. Cezaru je bilo nevoljko pri duši, i mislio je, kako to, da se takav ozbiljan gospodin ne ženira pjevati, kad zna, da nema glasa. Ili možda ne zna? — — — Kako istom mora, da je Miri pri duši, koja je tako osjetljiva? Mira je sjedila nepomično, sva ovijena u laki ljetni ogrtač, spuštene glave, zaklopljenih očiju — zagonetna i nedokučiva. . .

Vyskočil je opet nešto pjevao:

Však nám tak nebude,
až se oženime,
však nám tak nebude,
až se vdáme...

Rudi i Branka zabavljali su se potiho, bez obzira na ostalo društvo. Aljoša je naslonjen na ogradu gledao zvijezde. Najednom uskliknu:

— Mamice, gle, zvijezda ja pala!...

Ksenija mu reče:

— Ako si šta zaželio, ispunit će ti se ta želja...

Aljoša pljesnu rukama i dotrči do njihove klupe.

—Želio sam, želio sam... znaš šta?

— Šta to?, zapita Aurora.

— Dvije škatulje soldata, ali lijepih, husara!

Aurora i Ksenija prasnuše u smijeh. Aljoša ih zbunjeno pogleda, a onda zapita:

— A ti, teta Aurora, šta bi ti željela?

Nastao je časak šutnje. Onda se začu odostrag Brankin glas:

— I ona bi željela isto... ali ne cijelu škatulju... samo jednoga husara...

Opet smijeh. Aljoša naškubi usne:

— Ph, za mene je to premalo...

Za čas se opet izgubio negdje u kutu. Našao je platneni naslonjač i ispružio se na njemu...

Vyskočil je dalje neugodnim svojim glasom pjevao, a Aurora ga gunđanjem pratila:

Dàme si dělati,
kolibku na děti,
Dáme si dělati
na ženu hůl...

Cezaru su podilazili mravi. Bilo mu je stidno oko duše. Sramio se pred Mirom za Vyskočila... Taj je oduševljeno pjevao, a bilo ga je strašno slušati. Mira, Mira, što se u tebi zbiva?...

Pučina se pred njima protegla u beskraj, mirna i svjetlucava, kao ulje. Mjesečina je sjala punim svojim bjelasavim sjajem i ovijala srebrnom koprenom čitavu prirodu. More je jecalo... Bila je topla, vedra, sanjarska ljetna noć...

Aljoša je spavao, Ksenija je drijemala, Aurora je uzdisala, Rudi šaputao, Branka hihotala, Vyskočil se derao, Cezar je šutio... Mira je trpjela — —

(Nastavit će se.)

NA MASLINSKOJ GORI

ZASTAJEM, Oče! Kupa života
gorčinom se žari, puni je žuć:
na brda slazu — svanut gdje bješe —
Tvom stvoru prijeti gasnuti luč.

Spustih se u te dolove suza,
da božansku svoju raskrijem grud,
čovjeku Tvom da podmetnem vesla,
da na vreli, suhi svedem ga prud.

Tvoje ja zrake milosti nosih
prokazujuć pute u svijetli raj;
sada zar eto tude na slazu,
da nauci mojoj domrkne kraj!?

Oče, otkloni kupu gorčine,
kad padoh ko čovjek u ovaj kraj,
ne daj, da gledam prosute muke
na domaku puta u neba sjaj.

Prozirem mučnu besvjesnu borbu,
gdje čovjeka muči uzaman trud:
pod malj života razvratna, pusta
ogoljelu svoju podmičuć' grud.

Oče, otkloni! Prosti! Ne — ipak:
po snazi ću srca dopit tu žuć,
s Tvoje nek volje — iskre spoznanja
rad čovjeka — mene — ne gasne luč...«

Ljubavi daškom vjetrić se zali
i zadrhta svete kosice pram,
koljeno trudno pod trhom boli
u suton o hladni privi se kam.

Navrh su gore zastali mraci,
kroz suton tih zirka Maslinski Dol,
da li će ljubav podnijet' gorčinu,
ili mu grudi sažgati bol...

Savi se listak, protrnu cvijeće:
pod zmijskim je puzom zamnio šum;
koljeno sveto na kamen drhtnu
ko pod trhom suze okaljan hum

Nad Sinom Svijetla nadvi se tmina
i — Judine usne taknu ga dah — — —
Maslinska Gora gromorom jeknu —
kap svetoga znoja orosi prah...

Povenu cvijeće. Gora se mače,
nad masline diže obraz se svet:
»Dopio, Oče, kalež sam žući,
po Tvojoj je volji spasen tvoj svijet!«

Hortenzije N. Pavić.

DVIJE ISPOVIJESTI

Napisao D. MILANOV.

(Nastavak)

NIJESAM mogao vjerovati, da je vjenčani obred učinio nju mojom. Nijesam se mogao uživiti u misao, da je taj čin dostatan ljudima, da postignu ono veliko, nedohitno, od čega podrhtava moja duša . . .

Za mene nije dostajalo ovo obično zemaljsko naziranje spajanja duša; osjećao sam, da se to otajstvo krije u talasanju svijeta, u tečaju zvijezda, u otkucavanju srca vječnosti . . . Himna je to, vrhunac svemirske ljubavi . . . koja stvara rađanje, život. Pa koje čudo, što sam na putovanju, sjedeći kraj Otilije držao, da se to nedokučivo nije dokončalo u crkvici jednoga zabitnog sela . . .

Otilija je spočetka čudno motrila moju zamišljenost, a kasnije je udarila u čavrljanje o koječem, gledajući me zaljubljeno. Njene su mi riječi godile. Nijesam pratio njeno pripovijedanje. Zvuk njezinih riječi opajao me . . . No to je čavrljanje i previše potrajalo . . . Ja nijesam mogao pojmiti, kako to, da na nju današnji čin nije djelovao; pripovijeda o običnim stvarima kao i svaki drugi putnik, da ubije vrijeme... Ili je ona to promišljeno činila? . . .

Konačno stigosmo u ubavo ljetovalište, gdje nam je bilo prekonačiti . . .

Iza večere, koje se ja skoro ni dotakao nijesam, nađemo se u svojoj raskošno uređenoj sobi. Mjesec je razlio po njoj svoj mliječni sjaj. Kroz rastvorene prozore i vrata balkona ulazio je k nama tajanstveni šapat noći, obasjane mjesečinom i protkane tihim šumskim povjetarcem. U toj kretnji noći sljubilo se podrhtavanje moga mozga i stvorilo viziju one svesilne moći stvaranja.

Otilija se nešto užurbala . . . Popravila je nabore pokrivača i navukla zastore na prozorima . . .

Ja sam snatrio . . .

Ona se polako došulja k meni. U očima joj bljeskala neprekrivena čežnja. Onda još nijesam slutio, što znači bljesak tih očiju, niti sam u njima upoznao sazrelo ženstvo . . . neodoljivo, podatno.

Rekli su, da je to sve moje, pa ipak sam se ustezao . . . Njezina me haljina dotakla, a drhtava joj se ruka našla u mojoj. Grudi joj se burkale i kad se privinula uz mene, pogladi mi kosu, lice, usijanim svojim rukama . . .

Ja se osmjelim i prevučem plaho svoje prste preko njezina čela . . .

Bilo je užareno.

Kad me je pogledala, bljesak joj u očima bio pojačan, titrav, a govorio je: Na, evo, uzmi me . . .

Ja sam poniknuo očima pred tom otvorenošću.

Iza stanke klikne zagrcavajući se:

Milane! . . .

Glas joj je bio usiljen i prekorljiv . . . Ja sam osjetio taj prijekor onda, a i kasnije u braku . . . On me je pratio u svakom njenom pogledu . . . Prekoravala me radi stida, što je prvi pokušaj svoga udovoljenja iznudila skoro silom . . . ona . . . žena . . . To ju je ponizilo.

Ona nije bila osvojena . . . Sama je otkrila svoju želju . . . Prenaglila se i ponizila, a toga mi nije mogla nikad oprostiti. Pa i kasnije, dok sam ja proživljavao rijetku sreću, dok mi je duša pjevala, utiskavalo se među nas ono, u njenim očima, što me je poništavalo. Oči joj je zalijevalo nešto novo, što nijesam poznavao . . . nijesu bljeskale onim fosfornim sjajem . . . U glasu joj se počeo razabirati neki novi zvuk, od koga sam podrhtavao. Njezin čudni smiješak nije više upotpunjavao moju sreću . . .

Cijelo je njezino biće bilo izvor nekog drhtavog usiljenog mira, koji me je gonio, svijetlo mi sunčano tamnio . . . Osjetio sam nesklad, koji se uvukao među nas; pa ipak se u ono doba nijesam potrudio, da je upoznam. Gledao sam uvijek u njoj anđela . . . A ona se raspupavala, cvala, sazrijevala bez dovoljno zalijevanja, bez njege. O ja sam bio glup . . . do skrajnosti glup.

Tek danas uviđam, koliko sam griješio proti njoj . . . Danas si dozivljem u pamet svaki njen kret, svaku njenu crtu . . . sve se u njoj slijevalo u jedno pozitivno zahtijevanje. Danas tek dobiva značenje ona stilizacija cijele njezine građe tijela, divnoga tijela; ono se pod mojim prstima izrodilo u instrumenat . . . a iz njega sam silomice izvijao akorde u molu . . . Ja luđak . . .

Katkada znao se javiti onaj prvašnji bljesak u njenim očima . . . Sijevnulo je iz njih . . . Kao da se u grudima odlomila munja i sijevnula u očima... No poslije opet poprimi prvašnji izražaj, koji se konačno naoko ustalio.

Ali u nutrinji joj je bjesnio vulkan . . . a ona si nije mogla pomoći . . . i plakala je . . . Često sam je zatekao u silnom drhtavom plaču . . . O da sam bar onda one snažne jecaje zatomio poljupcima muške snage . . . da sam one uzdrhtale grudi umirio svojim grudima, . . . ali čemu se danas prekoravati . . . Kad onda nijesam učinio ono nešto duboko i ozbiljno, što se u knjizi života iz dana u

dan čita i može naučiti. Drugi bi to učinio, al ja ... koji nijesam mogao pojmiti, kakove su to brige, koje je htjela isplakati? ... U svojoj naivnosti nijesam htio istraživati uzrok ... Mislio sam, da trpi ... pa sam s njom plakao ... a misao, koja me podilazila, da je ispitam, odbijao sam kao nešto nedostojno, što bi zalazilo u sferu njezine tajne, u sferu svetosti ... I nijesam je pitao ... Cjelunuo bih je u čelo i tako joj dokazao, da s njom trpim ...

Ja evo kao da postajem opširan, okrene se k meni: Oprostite mi. Ali je za mene upravo naslada, da vam ovako natanko razgalim svoje ništavilo. Bio sam kukavac ... koga je ona konačno prezrela ...

Ja se nijesam ganuo ... Tek sam uzdrhtao u bojazni, da će on ovako naprečac završiti svoju optužbu ...

Vi se ne mičete ... progovori ... ništa ne kažete ... Sviđa li vam se ova priča? ...

Ja se maknem ...

No, zar nemate riječi? ...

Divim se vašoj okrutnosti — reknem — kojom se optužujete ... i proklinjem vašu slabost ...

A o njoj — što kažete o njoj?

Prikazali ste je kao pravu ženu — a time me prisiliste, da budem na njenoj strani.

Izvrsno, i zato sam vam zahvalan ... jer mi tim dokazujete, da imam potpuno pravo, kad se podajem svojoj boli. Nije ispravno zaboravljati ... Ove boli ispunjuju prazninu, koja bi nastala u meni, a opet iz nekoga posebnog obvezatnoga uvjerenja želim ustrajati u njima ... I u tom je neko uživanje ... Ja nastojim povećati tu bol ... Hotimice se osvrćem na prošlost ... i kad je se sjetim, sve odjedared navali na mene ... nađem se u viru halapljive, razorne sile ... I čim je taj vir uzburkaniji, tim sam zadovoljniji ... I sretan sam, dok nema promjene ... Ja živim za svoje stradanje ...

A ona, što je s njom bilo?

Čekajte ... svoj izvještaj želim dotjerati ... Reći ću vam sve ... ali ne, da se umirim ... nego da se isprsim i neka mi sjećanje prošlosti ureže na grudi još snažniju pjesmu boli ... Nije mi teško poći tragom, koji je doveo do onoga, do čega je moralo doći ... No ne mogu se oteti nasrtaju potankosti, dok nastojim uhvatiti trag prekinutoga izvještaja.

Slika njene mladosti iskrsava mi pred očima i zabunjuje me i priječi, kad se napnem, da smislim, kako je nesreća došla ... Prijeti mi sablasno, što sam htio razoriti onu životnu vatru mladosti u njenu oku.

Da, razarao sam, a ona se odupirala svom svojom mladosti. To izmučeno opiranje očitovalo se često u njenu muku ... Držao sam ga za umiranje, jer znajte, takav muk dijelak je smrti ...

Od tog vremena nijesam više mogao spavati ... Razmišljao sam o tom umiranju ...

Nekoliko dana kasnije, na smrt izmučen, odlučim da doznam, što je to muči? ... od česa boluje? ... Stao sam je ispitivati ...

Ona je šutjela ... A kad je odlučno zapitah, pogleda me dubokim pogledom, kakovoga kod nje još nikad ne razabrah, a onda progovori:

Nemoj me dulje pitati ...

U njenu je glasu bilo nešto prepuklo. Taj je glas sredio naš budući odnošaj ... Ja sam osjetio, da se među nama nešto dokončava i da će početi odsjek otuđivanja ...

U njenim očima ležala je još uvijek ona dubljina, u kojoj se kao u daljini zrcalila smirena odluka ...

Nijesam je bio vičan gledati s takovim očima, zato mi se pričinila drugom ... Ili sam se varao? ...

Ona poredi nabore svoje haljine i ostavi me ...

Otilijo! htjedoh kriknuti ... videći je, da odlazi, a taj odlazak govorio mi i odviše rječito: Svršeno je!

Padnem u naslonjač, a slika njezina pojavi se preda mnom ... Lice joj je bilo tako lijepo ... ljepše no ikada, a ona dubljina oka ... Počeo sam je gledati drugim očima sad, kad se sve svršavalo ...

Suza mi htjede da prodre iz oka ...

Vidite, kako se još danas sjećam svih potankosti; usjekle mi se u mozak ... a ja se radujem, da je to tako svježe u meni ... Uostalom, i vi ste si iz tečaja samog izvještaja stvorili zacijelo taj sud.

Ja kimnem glavom.

Od toga preloma — nastavi on — vrludao sam kao mamuran kojekuda. Težina onog dokončavanja izraženoga u njenu oku, poklopila me ... Lutao sam bez cilja, bez misli ... Tek ono: Svršeno je! ukočilo se preda mnom, i nametalo se silomice pred oči ... Iskrsavalo je u polju, u šumi, u grmu, u plavilu nebeskom svagdje, svagdje, kamo god sam pogledao. Pokušao sam zatvoriti oči ... al ono i opet stoji islikano jasno, do u tančine ... Vidio sam ono oko, duboko njeno oko ... a u njem još izrazitije to: Svršeno je! ... Bilo mi je da poludim.

Svega me je prožela ta jedina spoznaja, a ja se nijesam pokušao ograditi protiv nje ... Popuštao sam, da me potpuno opoji ... Naravno, da si nijesam mogao objasniti, zašto ne pokušah othrvati se toj zarazi ... Zaletila se, uhvatila me, prilijepila se uz moje biće ... a ja joj se nesvjesno predadoh. Neki me fatalizam zaokupi, a u svijest mi dopirali neki glasovi, krupni, moćni: Tako je moralo biti!

Eto vidite, kako se uplelo u to dokončavanje nešto moćno, što je ležalo izvan moje duševnosti... A ja i to nastojim da vam dočaram pred oči, da možete potpuno vidjeti moje tadanje stanje, da možete razumjeti, kako nijesam nastojao onda da ikoga osudim... Bio sam se prepustio nekim predanjem nečemu, što ima doći... a nijesam znao, što je to ... Bio sam onda nalik listu, kojega će osvježiti topla kiša ili ispržiti sunčana žega ...

U tom očekivanju preživljavao sam dane. Znalo se dogoditi, da smo oboje sjedili u sobi... Ona je bila mirna i hladna... Ta me je mirnoća strašila, ali i jačala moju ljubav do neograničenosti ... Ustao bih i prilazio k njoj. Kad sam je se dotakao, trznula bi se, poniknula očima i dalje obavljala svoj posao...

Zaredali su tužni dani... Ja sam češće odlazio k njoj... Ona je ostajala hladna i mučaljiva. Nijesam mogao istisnuti iz nje ni jedne riječi... Jednoga dana, kad joj je bilo previše moga ispitivanja, usne joj zadrhću, a pogled, koji je lutao kao u nekom drugom kraju, svrnula je lagano na mene ...

Ti me ne ljubiš! prošaptao sam.

Ona se trgla iz one izgubljenosti, a u očima joj zasja čudan, povrijeđen ponos... Htjela je nešto reći, al čvršće stisne usne. Onda ustane i htjede otići...

Čekaj! — skočim ja — i uhvatim je za ruke. Danas mi moraš reći... Ovako dalje ne mogu!... Otilijo... ti znaš da nam dani nijesu bili ovako dugi i mučaljivi... Nestalo je onih sunčanih, kad je u nama orila pjesma vedra, velika... Vatra se naših duša utrnjuje, a oko nas se gomilaju valovi hladnoće...

Što želiš? prekine me ona.

Užežimo novu vatru u grudima svojim; ogrijmo se sunčanom toplinom i zapjevajmo pjesmu sklada svemirskoga... Otilijo!...

Nemoguće! progovori ona jednoličnim, monotonim glasom...

Zašto, Otilijo?... reci mi bar jedamput zašto? Vidiš, ja sam podnio vječno podgrizavanje mučne velike boli, koja je ispunjala u ovo zadnje vrijeme moju nutrinu, i nijesam dokučio, zašto je do toga došlo... A ti mi nijesi nikad na taj: z a š t o odgovorila. Zato te zaklinjem sada, reci, zašto je nemoguće?...

Ti nijesi kriv, a i ja nijesam!... odgovori ona promuklo...

I više mi ništa nemaš reći?

To se ne može reći; više ne zahtijevaj.

Otilijo!... Zar me ti više ne ljubiš?

Ne, pogleda me ona, a onda produlji otegnuto, užasnom jasnoćom: među nama je sve svršeno.

U meni se nešto prekine, a zvuk njenih riječi šumio mi je u ušima poput najstrahovitijeg orkana. Usred toga šuma razabirem njezine riječi.

Da si prištedimo boli, odlazim, da se više ne povratim.

Ja sam stajao skršen.

Ona izvije svoje ruke iz mojih i uputi se prema vratima. — Na pragu zastane:

Nemoj kušati, da me vratiš! rekne i tiho izađe iz sobe.

Otišla je... a meni se krv zaledila... Došlo je ono, što je moralo doći... na što sam bio pripravan, pa ipak je cijelo moje biće protestiralo proti onom moćnom, nevidljivom, što je kružilo oko mene, i izvan mene. Iz one ledene ukočenosti, koja je sapela srce i mozak, stao se rađati zlobni prizvuk, rugajući se mojem poniženju... Da, u tom kobnom času počeo sam spoznavati svoju krivnju. Kao da mi je koprena spala s očiju, progledao sam jasno, a moja krivnja ležala je preda mnom gola, golcata.

Sjetio sam se živo onog časa u prvoj bračnoj noći, koji je unio u njen život prvo razočaranje, a i to, da nijesam kasnije znao sve to izgladiti, a ono ružno izbrisati. A mogao sam to učiniti; mogao sam joj dati mir... Ali ja nijesam bio čovjek...

Ja sam počeo žaliti ovog bijednika... ali ga nijesam mogao tješiti... Svaka moja riječ bila bi preslaba, zato ga upitam:

A nijeste li zar saznali, što je s njom bilo, kako je živjela?

On se trgne, a onda kratko odgovori:

Upoznala se s nekim mladim časnikom, i poželjela, da joj on bude ono, što joj ja nijesam znao biti. No to poznanstvo nije dulje potrajalo od godine dana. — Čuo sam naime, da je časnik zatražio premještenje k drugoj pukovniji, a nju napustio. Što je dalje s njom bilo, nijesam mogao saznati...

To je bio izrekao ubrzano, a onda zašuti. Glava mu klone među dlanove...

U tom času uspesmo se na najvišu točku ceste. S lijeve se strane uzdizala strmina obrasla šumom, a s desne se otvorio krasan vidik čak tamo u daljinu do modričastih gora zapadnoga kraja doline. Pod nama je podolje usko, vijugavo. U dubini njegovoj izviru krošnje stoljetnih hrastova, koje u sjeni predvečerja od časa do časa sve više potamnjuju, zaklonjene strminom planinskih obronaka..

Gledao sam u to prodolje prisluškivajući nesreći čovjeka uz mene. Osjetio sam, da je ona u njegovoj blizini, osjetio sam moć zamaha njenih kreljuti. Oćutio sam jedan dio njenog razaranja. Ta silna, sverazorna moć obuhvaća njegovo biće, pa će ga konačno satrti. Ta moć sestra je smrti; ali je u svojem djelovanju strašnija od nje...

Spuštali smo se niz cestu. — Momak pusti odmorenim konjima uzde, a oni složiše brzim kasom niz položitu strminu.

Čovjek podigne glavu i nasmiješivši se bolno rekne lagano, skoro šapćući:

Zar mislite, da je moja ljubav umrla?

Mene iznenadi to pitanje.

Ne, nastavi on naglije, kao u vrućici. Ja ljubim još jače, strasnije. Ja ljubim luđački. Jest, ja sam postao luđak, a ljudi bi dobro učinili, kad bi na me navukli luđačku košulju...

Nemojte tako...

Vjerujte mi... samo luđak ustraje godine i godine kod jedne misli... O, da čujete vapaj moje uništene duše, koja drhćući, iznemogla, već mjesece i mjesece vapi: Vrati se, o vrati ljubljena. Vrati se, ali čista, bez žiga moralne smrti... O kad bi se mogla vratiti s onim izgubljenim, s onim svetim...

Glas mu je podrhtavao, prezasićen velikom, moćnom čežnjom. Zvuk njegovih riječi bio je porazan. Strahovito djelovanje beznadne čežnje učinilo ga patnikom, koji živi samo za to, da iskapljuje do dna pehar napunjen najgorčim napitkom, napitkom neiscrpive boli...

Sjene sumračja šuljahu se polako iz nutrinje šume, da prekriju svijetli život. Zlatna se jedna zvijezda pomoli iznad vrhunca planine, s koje se spuštao noćni vjetrić i taknuo se kao hotice svojim hladnim krilima zaklopljenih vijeđa patnikovih.

On se nemoćno spustio na sjedalo. Snatrio je o predmetu svoje nesretne ljubavi, koji je tako daleko, da ga ne će moći nikad, nikad dohvatiti... Otilija nije više biser, ona je bezbojni kamen... Ugasla je, mrtva je...

I dvije suze skotrljaju se niz njegovo blijedo lice, a duboki uzdah iz slomljenih grudi cjelunuo se sa sutonom.

*

Konji dalje odmjereno kašu. Od časa do časa naruši rzaj konja jednolični štropot kočije. Dešnjak se osobito u tom poslu isticao. — Zarže... a rzaj prodre tamo u dubljinu šume, gdje je slavulj stao ugađati pjesmu, da zapjeva himnu veličanstvu noći.

Prisluškivao sam napeto prekidanim počecima biljisanje paža kraljice noći i nijesam opazio, da smo na domaku šume. Tek kad je momak ustavio konje u dolini kod izvora, da siđe s kola i da se napije vode, opazim pred sobom valovito humlje, nad koje se izdizao do pola zdepasti toranj bližnjega mjesta i ujedno vijugavu cestu s lijeva, koja se vukla uz obronak šume.

Polako su nam se primicala kola, u kojima je sjedio seljak...

Dobar večer... pozdravi on s kola...

O, Nikola! kliknem ja, prepoznavši u njemu čovjeka iz svoga kraja. Otkuda ti?

Odvezao sam u selo župniku jednu gospođu... njegovu novu gazdaricu...

Bio sam u gradu na sajmu. Tamo se namjerila na mene, a kako mi je selo usput, mogao sam je sobom povesti, protumači mi on.

Tako?

A kamo ćete vi, gospodine?

Idem i ja onamo malo k prijatelju.

Oho, pazite, da se ne sastanete s novom župnikovom gazdaricom, mogla bi vas zaluditi, našali se on.

Zar je lijepa?

Kao slika, odgovori seljak.

Zbilja?

Vidjet ćete. Čekajte, kako se ono zove... aha ...Otilija.

Mene nešto šikne.

Kako se zvala? skoči moj suputnik.

Nikola ga sa strane pogleda.

Kako si rekao, prijatelju? upita on ponovo.

Otilija... zar niste čuli?...

A kakova je bila ta gospođa?

Pa rekao sam, da je bila lijepa, odgovori Nikola, gledajući čas mene, a čas opet moga suputnika, ne mogavši si protumačiti onaj bojažljivi izraz očekivanja, koji se zrcalio na licu patnika.

Znaš li što o njoj? — jesi li čuo, tko je ta gospođa? upitam Nikolu...

Čuo sam od zvonara. Bila je žena jednoga šumara, rekne Nikola i naglo se prekine pogledavši prestrašeno mog suputnika...

Prijatelju! reknem i prihvatim ga videći, kako je problijedio...

Ona je! proizusti on iznemoglo.

Ja ga dovedem do kamena kraj izvora.

On se nemoćno spusti na njega.

Nikola prozbori sa mnom još dvije tri, a onda nas pozdravi i ode.

Sva mu se zatomljena bol pojavila u grudima, na licu, očitovala se u svakoj njegovoj riječi.

A ja nijesam mogao smoći riječi utjehe. Kočija, u koju smo se nakon kratkoga vremena opet popeli, stane; Bili smo u selu.

Ja siđem s kola, oprostim se s njim, a kočija odleti s njim u pustu noć...

Ja sam samilosno gledao za njim.

Tmina mi ga brzo otme oku. Tek drndanje kočije dopiralo je do mene, dok se napokon i ono nije izgubilo tamo daleko, iza sela... (Nastavit će se.)

MARIJA MAGDALENA

DRAMA U TRI ČINA S EPILOGOM

Napisao FRAN GALOVIĆ

(Nastavak)

Ivan:

Spavao je tako
U lâđi jednoć. Svi smo bili s njim.
I postade oluja velika,
I valovi su lađu punili,
Zaljévahu je, a on spavaše...
Probudiše ga: »Učitelju! Ustaj!
Zar ne mariš, što tako ginemo?«
On ustane i zaprijeti vjetru
I reče moru: »Ćuti! Prestani!«
I postade tišina velika!

Marija Magdalena:
(slušala je Ivana bez daha):

On vlada vjetrom, on zapovieda!
Gospodar mora, vladar valova!

Ivan:

A drugom opet uze mene, Petra
I Jakova i pođe nȁ goru,
Da pomoli se Bogu. Postade
U molitvi mu lice drukčije,
A haljine ko snijeg biele, sjajne,
I gòvorahu s njim dva čovjeka.
I dođe oblak, pa nas zakloni;
Iz oblaka smo čuli silni glas:
»To sin je moj, i njega slušajte!«

Marija Magdalena:
(kao u nekoj omaglici):

I postade mu lice drukčije . . .

Ivan:

Ni pogledati nismo smjeli sjaj,
Iz očiju što na nas padaše...

Marija Magdalena:

Da i ja jednoć vidim svietlo to!...

Ivan:

Ja nemam više želja nikakovih,
Već da sam uza nj... Sretan sam, kad ćutim
Na mojem čelu ruku njegovu
I kad mu slušam udaranje srca,
A divni pogled blagih očiju
Ko san mi sklapa vjeđe lagano . . .
I onda vidim ono, što se javlja
U dane davne i daleke. Vidim
Val golemoga, zlatnog snatrenja!

Marija Magdalena:

Da. I ja snatrih i ja gledah dugo,
Svu noć, u one oči, štono daju
San, raskoš, tajnu smrti i života!...

Ivan:
(zanio se u svojoj viziji):

I kadšto čujem glas ko trubu silnu,
Gdje govori i zove: dođi amo!
I gledam priesto, netko sjedi na njem,
Po viđenju je kao sard i jaspid;
Svud naokolo duga kao smaragd!
Starješine kraj njega u bjelini,
Na glavama im zlatne, divne krune!
Svud izlaze i gromovi i munje
Od priestola, i sedam žižaka
Pred priestolom u silnom žaru gori
Nad staklenijem morem kao kristal...

Marija Magdalena:
(sluša riječi, što padaju opojno poput vina):

Ti vidiš sve to?

Ivan:
(nastavlja u svome zanosu):

Vidim Jerusalem,
Gdje izlazi od Boga sa neba
Ko ukrašena mužu nevjesta.
A ima zid i vrata dvanaestora,
I građa zida njegova je jaspis
I zlato čisto kao čisto staklo;
I ukrašen je temelj kamenjem:
Halkidon, saphir, jaspis, smaragd, sard,
Sardoniks, viril, topaz i krisolit,
Hrisopras, jakint i amètist...

Marija Magdalena:
(gleda ga izvan sebe):

Oči!
U očima je tvojim noć, i munja
Kadikad samo zasja zjenicu.

Ivan:

I dvanest vrata — zrna bisera,
I svaka vrata — jedno samo zrno,
I crkve nema u njemu, jer je crkva
Svedržitelj i jagnje. I taj grad
Ne potrebuje ni sunca ni mjeseca,
Jer slava božja njega prosvijètli!
I čista voda rieke kao kristal...
Života drvo... noći tamo nema!...

Marija Magdalena:

On sve ti ovo daje vidjeti?

Ivan:
(smiješeći se):

I više još... i još ću više vidjet...

Marija Magdalena:
(uhvatila se rukama za grudi i nazaduje):
On daje to? —

Ivan:
Ti bliediš?

Marija Magdalena:
Bojim se!

Ivan:
Zar Njega?

Marija Magdalena:
Da.

Ivan:
A zašto?

Marija Magdalena:
Tako. Vidim,
Da u mom srcu ima grieha još,
Da nisam čista, i da crne ljage
Sa čela moga nisu nestale . . .

Ivan:
(pokaže joj otvorena vrata):
Pa pođi k Njemu . . .

Marija Magdalena:
(udaljila se sasvim na lijevo):
Ne. Sad ne smijem.

Ivan:
Zar bojiš se, da strasti nisu još
Utrnule? Zar uvijek još gore?

Marija Magdalena:
(tihim šaptom, kao u strahu):
Da. To je ono! Ja sam jošte ista,
Što bijah jučer. — Čekati mi valja!

Ivan:
Tu ostaj, pa sa drugim jadnicima
Pristupi k Njemu. Kadno gubavci
I kljasti, sliepci sjate se, tad i ti
Rub Njegove halje dirni svojom rukom,
I bit ćeš čista . . . .

Marija Magdalena:
Rekao je to
Još jučer, ali ova noć me sništi . . .
I kad sam htjela sve odbaciti,
Pojavio se opet onaj lik,
U čežnji svojoj što ga uvijek snivam,
Vas raskoši i slatke slutnje pun . . .
I sad se bojim pomisliti —
(Prekrije lice rukama.)

Ivan:
(odilazeći u kuću okrene se još jednom na vratima):
Vjeruj!
(Nestane iza vrata.)

Marija Magdalena
(spusti se na klupu ispod zida na lijevoj strani).

(Iz jedne ulice s desna izlaze tri farzeja u razgovoru.)

Prvi farisej
(ulazeći):
Ja rekoh već: glavaru svešteničkom.
Tog čovjeka bi predat valjalo!

Drugi farisej:
Al sad o pashi?
Da se narod možda ne pobuni?

Prvi farisej
(mahne rukom).
Ah! Narod! Treba ga
U tamnicu tek bacit, pred sud pozvat,
I vidjet ćete: onaj isti puk,
Što s klicanjem ga jučer uveo
U Jerusalem, sudit će ga na smrt.

Marija Magdalena
(stisnula se sasvim kraj zida).

Drugi farisej:
(pogledavši terasu Simonove kuće).
U Simonovoj kući boravi!

Treći farisej:
I stog nam valja na oprezu biti
I u blizini, da ga vidimo,
Kad izlazio bude . . .

Prvi farisej:
Govori,
Da okrečeni mi smo grobovi,
A eto, sjeda za stol Simonov!
(Spazi Mariju Magdalenu).
Gle! Zavodnica, što je obećala,
Da smamiti će liepog pravednika!

Drugi farisej:
Bez nakita, a kose raspletene,
Sva blieda . . . što je?

Treći farisej:
Koga čekaš tu?

Marija Magdalena
(ne odgovara ništa).

Prvi farisej
Začarao je i nju prorok taj!
Još jučer, kad ga bješe spazila,
Promienila se sva i nije znala,
Da prozbori ma jednu riječ!

Drugi farisej:
A kako li se samo hvastala,
Da sništit će ga jednim pogledom!

Treći farisej:
(porugljvo).
Zar misliš i ti poći valjda
U pustinju, pa da mu služiš ondje?

(Nastavit će se.)

MARIJA CHAPDELAINE

PRIPOVIJEST IZ FRANCUSKE KANADE

Napisao LOUIS HÉMON. Prevodi Dr. DRAGO ĆEPULIĆ

(Nastavak)

evo se tako i zbude. Evo ga pred njome, velika, stasita, snažna, lica izgorjela od sunca i odrazivanja na snijegu, smjelih očiju. Vratio se, i srećan je, što je opet vidi, i srećan je, što je držao svoje obećanje, živio čitavu jednu godinu, kako dolikuje razboritu momku, nije pio, nije kleo. Nema jošte različka, da se bere, jer je proljeće. Ali oni ipak polaze u šumu jedno do drugoga: On stupa do nje ne dirajuće je i bez riječi, kroz grabrovu šumu, koja se počinje prekrivati ružičastim cvjetovima, i sama već blizina tjera im jače krv u glavi i steže srce u grudima. Sad su sjeli na povaljeno drvo, i on evo veli:

— Vi ste čeznuli za mnom, Marija?

To će on stalno ponajprije zapitati.

Ali tu se njeno sanjarenje zaustavi ne mogavši dalje, jer pošto dovle dođe, neka je tjeskoba uhvati. O, dragi Bože! Što će imati vremena da za njim čezne, prije nego taj čas stigne! Još pre ostalo ljeto da prođe, onda jesen, i beskonačna zima! Marija uzdahnu. Ali joj se doskora povrati beskrajna ustrpljivost njene rase, i stane misliti na sebe, i što ove sve stvari za nju znače.

M. CL. CRNČIĆ: »DRIVENIK« U VINODOLU.

Dok bijaše u Saint-Primeu, jedna joj od bratučeda, koja se imala doskora udati, govoraše o toj udaji više puta. Jedan mladi čovjek iz sela i jedan drugi iz Normandina, zajedno joj udvarahu dolazeći obojica kroz dugo mjeseci subotom uveče u njihovu kuću.

Ja sam ih oboje ljubila, priznala je ona Mariji. I mislim, da sam Zotiquea jače ljubila. No on je otišao na »drave« na rijeku Saint-Maurice, te se nije vratio prije ljeta. Onda me zaprosi Roméi, i ja pristadoh. Ja ga također vrlo ljubim. Marija ne reče ništa. Ali ona pomisli, da mora da ima ženidaba drugačijih od ove, i sada bijaše o tome uvjerena. Jer na primjer prijateljstvo François Paradisa prema njoj i nje prema njemu je nešto jedinstveno, svečano i tako reći neminovno, budući da se ne da zamisliti, da bi se stvari bile mogle drugačije dogoditi, što će uostalom zauvijek dati boje i topline tmurnom svakidašnjem životu. Ona je od uvijek neodređeno slutila, da ovakovo nešto mora da postoji. Nešto slično zanosu pjevanih misa, opojnosti sunčanog i vjetrovitog lijepog dana, velikom zadovoljstvu, koje donosi nenadana sreća ili si gurno obećanje obilate žetve.

U noćnoj tišini tutnjava se vodopada približava i raste. Vjetar sa sjeverozapada njiše lagano vrhovima loze i jela i čuje se od njega jaki svježi šum, ugodan uhu. Više puta redom i sve iz veće daljine sova se oglasi. Studen, koja prethodi zoru, još je daleko, i Marija se osjeća savršeno srećnom, da može ostati sjedjeti na pragu i motriti prugu crvenog svijetla, gdje trepeće, nestaje i ponovo svijetli na podnožju peći.

Čini joj se, da joj je netko dugo šaptao, da su svijet i život jedno isto. Navika svagdanjeg posla, izmiješana nepotpunim i prolaznim užicima; godine, koje odmiču jednolično; susret s mladim čovjekom, koji je poput svih drugih, i čije ti strpljivo i vedro udvaranje napokon omili; udaja; zatim dugi slijed godina gotovo jednakih prošlima, a samo u drugoj kući. Takav je eto život, govoraše onaj glas. To sve baš nije strašno, i u svakom slučaju treba se pokoriti. Ali to je sve jednolično, bezbojno i hladno kao jesenje polje. Ne, to nije, to sve nije istina. Marija strese glavom u tami, nasmija se u nesvjesnom zanosu i sanja, kako sve to nije istina. Kad ona misli na François Paradisa, na njegovu pojavu, na njegovu prisutnost, na ono, što će oni biti jedan drugome, on njoj, ona njemu, nešto u njoj drhće i zajedno gori. Sva njena jaka mladost, njena strpljivost i njena priprostost dospješe evo dotle: do ovog ključanja nade i žudnje, do ovog predznanja nekog čudnovatog zadovoljenja, koji se približava.

Podno peći pruga crvenog plamena trepeće i blijedi.

»Kruh je valjda pečen« reče u sebi. Ali ona se ne mogaše odlučiti da odmah ustane bojeći se, da tako ne razbije srećni san, koga je istom počela snivati.

VII.

Rujan dođe, i suša, koja bijaše dobro došla za vrijeme posla oko sijena, potraja i bude katastrofom. Hoćemo li vjerovati Chapdelaineima, take suše još ne bijaše kao ova, i svaki dan našli bi novi razlog, kojim da tumače strogost božanstva.

Zob je i žito požutjelo prije nego je naraslo. Neprestano sunce opali travu i djetelinu, pa ogladnjele krave mukahu od jutra do mraka uprijevši glave o ograde. Trebalo ih je vazda nadzirati, jer su one mršave žitarice, koje su još nepovaljene stajale, dražile okrutno njihov glad, i nije bilo dana, da koja od njih ne bi polomila nekoliko kolaca kušajući da utaži svoj glad žitnim zrnjem.

Zatim vjetar jedne večeri naglo okrenu kao ozlovoljen tako rijetkom postojanošću, a ujutro pade kiša. Padala je nepravilno kroz čitavu nedjelju, i kad se zaustavila, opet je započeo duvati vjetar sa sjevero-zapada. Bijaše došla jesen.

(Nastavit će se.)

UTOPLJENIK

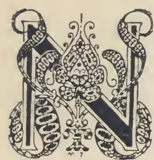
KO u snu ja gledam
gomilu svijeta
i zurim ko lud u
bezglavu trku;
a bit mi se trese,
trne u mraku,
jer slijepo nas puti
bezdanom cilju.
Ko dijete ja jecam
s usahlih grudi,
i strepim ko tiče
oteto s gnijezda;
a valovi groze
mute mi srce,
jer zlokobnom slutnjom
pjene se na krv.
Ta gdje ste mi, dani
mladosti sretne,
gdje spokojne noći
rajski mi snovi;
zar nikada ne ću
molit se bogu
sa nadom u žiće
svijetla kristala?
Oh vrati mi, Sudbo,
radosti smiješak,
povrati mi vjeru
djetinje duše;
jer ako me pustiš
plivat uz rijeku,
i slamku ću hvatat,
ne ću je naći!

Kokin Ivo.

RATNI DOJMOVI

Napisao VIKTOR KRALJ

(Nastavak)

A našim licima mogao si čitati zaprepaštenje, kao da smo se svi okamenili gledajući taj strašni prizor razaranja i uništavanja ljudskih života, nad kojima drhtahu srca naša, kao nad životima braće, prave rođene braće, htijući im iz sveg glasa doviknuti: »Brže . . . ovamo k nama . . . spasite se!« Napokon uspije po prilici trećini od njih, da poput gonjene divlje zvjeradi poskaču u naš jarak. Zasad bijahu — spašeni.

Čudnovato li djeluje strah od smrti na čovjeka. Taj najveći, gotovo apsolutni strah radi gubitka života, čini vrlo različite dojmove na pojedinca. Učinci, koje si mogao promatrati kod tih ljudi, bijahu tako različiti, te nitko ne bi mogao vjerovati, da su dolazili svi bez razlike od istog uzroka — od straha, silnoga straha. Jedni bijahu rumeni, neprirodno rumeni, drugi naprotiv blijedi, upravo bez kapi krvi u licu; neki se vladahu mirno, kao da se nije ništa dogodilo, pušeći cigaretu, neki trčahu ovamo onamo po jarku živahno gestikulirajući; jedni nakriviše lice kao da će zaplakati, drugi opet, među kojima se osobito jedan isticaše, smijahu se tako neprirodnim smijehom, te ti se činjaše, kao da su šenuli pameću. Ali svi bez riječi . . .

I sada je nastupio čas, kad smo svi trebali zajedno s nadošlim pričuvama proslijediti napredovanje i jurišati prvu rusku liniju. Mi se spremismo. Strojne puške imale su nas podupirati u našem pothvatu. Sve bijaše dogovoreno i utanačeno. Na dani znak skoče prvi vodovi iz jarka. No nijesu napredovali ni dvadeset koraka, kad se saspe na njih vatra iz tisuću cijevi. Gubici bijahu ogromni. O napredovanju ne bijaše ni govora, budući da je teren između nas i ruskog prvog jarka bio tako ravan i gladak, da se ni zec ne bi bio mogao sakriti a kamoli čovjek. Ne pitajući ni brigadira ni pukovnijskog zapovjednika za savjet, koji sa svojih mjesta nijesu mogli pratiti naše djelovanje, jer su bili s one strane brda, prekinusmo naređenu ofenzivu. A mogli smo to tim laglje učiniti, jer nijesmo imali telefonske veze. Čitav dan dopiraše do nas zapomaganje ranjenika, koji ostadoše pred jarkom ležati, ali im nijesmo mogli uz najbolju volju pomoći. Istom kod se spustila noć, pokupismo ih i otpremismo natrag.

Vrijeme je prolazilo nadasve sporo; jedan dan — jedan vijek. Vječno jedno isto: jutro jednako podnevu, podne večeru, nedjelja ponedjeljku, a i noći se nijesu mnogo razlikovale od dana, jer su Rusi neprestano uznemirivali minama, koje su svojim eksplozijama noću većma uzrujavale živce nego danju ekrazitne granate. Svi se dani i sve noći stopiše tako reći u jedan užasni beskrajni dan. O spavanju ili počinku ne bijaše ni govora. San bi nas najjače hvatao prije zore. Tad bi se gdjegod stisnuo poput umorne divljači, koju je lovac čitav dan vijao, da na brzu ruku prodrijemaš sat dva, dok miruju topovi. U to je vrijeme naime bilo obično najmirnije.

Bitka trajaše već peti dan. Posljednje pričuve bijahu već odavna uvrštene u prednje linije. Svaka dva sata morali su se brigadiru javljati gubici i tačna statistika još žive i zdrave momčadi, da po tome može prosuditi snagu vojske, to jest kako dugo će se moći još držati. O navali s naše strane uopće se više nije moglo ni misliti, jer osim potpunog nedostatka u pričuvama počela se osjećati i nestašica topovske municije, tako te zadnja dva dana bitke naše topništvo nije nikako ni strijeljalo. Pa kad smo zamolili brigadno zapovjedništvo, da nas podupre topničkom vatrom, dobismo po prilici ovaj odgovor: »Ne može biti! Municije imade tek toliko, da u slučaju uzmaka uzmognemo zatvoriti put Rusima kroz selo. Uostalom imate pušaka i bajuneta . . . . . branite se!« Čini se, da je i brigadiru bilo dosadilo vojevanje i s njim skopčana odgovornost . . . Odgovornost bez sredstava.

Noć, koja je slijedila iza petog dana, bijaše vrlo burna, ta posljednja noć. Osvanuo šesti i posljednji dan bitke. Rusi bijahu preko noći iskopali nove jarke, koji su jedva dvjesta koraka bili udaljeni od naših. Žičnih zapreka nijesu imali, što je značilo, da namjeravaju doskora poduzeti navalu na našu poziciju. Nova situacija bi s mjesta javljena brigadiru. Pred našim rovovima bijaše upravo taj posljednji dan prilično mirno, očito zato, jer je s ruske strane sve već bilo spremno za konačni udar. No zato je na našoj lijevoj strani kod četrdeset i druge divizije bjesnio boj. Oko podneva postiže bubnjarska paljba svoj vrhunac. Budući da je naš jarak stjao ponešto više, mogosmo razvoj bitke koja se u taj čas odigravaše upravo pred Oknom prilično dobro pratiti. U to dođe zapovijed uzmaka. Četrdeset i druga divizija nije se mogla održati. I doista gotovo u isto vrijeme opazismo u smjeru Okna vrlo rijetku i vrlo dugu rojnu prugu, kako uzmiče. Ni mi nijesmo imali ništa više da čekamo.

— Eto ih! — poviče jedan od momaka, koji su u potpunoj spremi držeći puške s nataknutim bodovima u ruci čučali do prednje stijene jarka i čekali. Kao ošinuti skočiše svi bez zapovijedi i u tren oka oglasi se stotina pušaka. Zagrohotaše strojne puške. Strjelovitom se brzinom širila pucnjava na desno od nas: sto, dvjesta, trista ... tisuća smrtnih cijevi zagrmi napokon. Oglase se i naši topovi s posljednjom svojom municijom. Rusi već prelažahu na desnom i krajnjem našem lijevom krilu kod četrdeset i druge divizije na juriš. Pred nama se bila pojavila tek jedna rojna pruga, koja se međutim bacila na zemlju, no doskora iskrsne kao iz zemlje druga pa treća, a iza svih u razmaku od kojih dvjesta koraka četvrta i peta. Dok još bijaše vremena, skupismo se na danu zapovijed ostavivši od svakoga voda po nekoliko momaka, da dalje pucaju, i stadosmo se povlačiti. Povlačenje dakako nije moglo uslijediti preko pašnjaka, jer je rusko topništvo onamo bilo koncentriralo svoju vatru. Mogućnost bijaše samo jedna, da pođemo našim jarkom na lijevo do sela Dobre Noći i tamo da napustivši jarak zakrenemo u selo, odakle će nam lako biti uzmaći. Tako i učinismo.

Budući da je postav tu i tamo bio granatama razoren i zasut, mogli smo se tek vrlo polagano povlačiti i onako uskim jarkom, koji bijaše tek za nuždu iskopan. Osim toga smo nailazili na ranjenike, koji ležahu na dnu jarka i sprečavahu prolaz. Napokon stigosmo do željena cilja, do prve seoske kuće, koja stajaše tik do jarka. Topovska vatra bijaše ovdje najžešća, budući da je u selo pucalo ne samo rusko topništvo, koje htijaše spriječiti naš uzmak, već i naše topništvo, koje imađaše zapovijed tako dugo zadržavati rusku infanteriju, dok se naši sasvim ne povuku iz sela. I tako dođosmo u dvostruku vatru. Da li je ovdje više ljudi nastradalo od vlastite ili od protivničke artilerije, tko to zna?! Stignuvši na rub šume iznad Dobre Noći ispalismo još nekoliko hitaca u smjeru, otkuda dolažahu Rusi, da omogućimo uzmak onim svojim drugovima, koji bijahu ostali u jarku, da pucnjavom zavaravaju Ruse tako dugo, dok mi iziđemo iz njega. Međutim od tih ljudi se nitko nije vratio. Još jedan tihi pogled na one žitorodne oranice i bujne livade, koje su vrvile od ruske vojske, na ono ubavo seoce, koje se dimilo i prašilo od zatorne topovske vatre, na one jarke i rovove, koji sakrivahu u sebi tolike ranjene i mrtve. Da, još jedan tihi pogled ... Bijaše naš posljednji pozdrav ... Odosmo.

Puščana se vatra bijaše stišala, tek tu i tamo zagrmio bi još po koji topovski hitac, no i on se sve to rjeđe javljaše, dok napokon ne utihnu sve. Bitka kod Dobre Noći bijaše svršena, i to oko šest sati popodne deseti lipnja 1916. na same Duhove.

(Nastavit će se.)

ZNANOST I POEZIJA

Napisao STJEPAN ILIJIĆ.

PRIJE nego su moderne ideje počele kolati svijetom rušeći razne pregrade predrasuda i iskristalizovanih starih nazora i navika, običaja i uvjerenja, znanost i poezija bila su uopće dva dijametralno oprečna pojma, koja navodno nisu imala međusobom nikakovih veza.

Učenjak smatrao se za čovjeka preveć ozbiljna, hladna i neosjetljiva, koji se isključivo bavi proučavanjem prirodnih pojava uopće, ezumira prašne listine iz starih arhiva, ili pak ispituje i tumači psihologiju čovjeka itd. Ti su se ljudi obično držali daleko od proste svjetine i bavili se samo znanošću, kojoj su poklanjali svu svoju radnu djelatnost.

Pjesnik je bio, po sveopćem shvaćanju, vjetrogonja, čovjek profinjena ali nemirna duha, nepokoran i nepopravljiv, skitnica i beskućnik, zanesenjak, u riječ neka vrsta matoida ili kandidata za ludnicu, čija su mu vrata bila uvijek otvorena.

Ta su dva svijeta dakle išla svaki svojim smjerom, a da nisu nikad pokušali da se približe, pače su se u mnogim slučajevima namjerno odbijali prezirući jedan drugoga. Znanost je u neko vrijeme bila navijestila smrt poeziji, a poezija bankrot znanosti.

Takvo je stanje dugo potrajalo i dok su s jedne strane nicala velika umjetnička djela od Homera i Vergila do modernih velikih svjetskih pjesnika, a s druge pak golemi izumi i otkrića u svim granama ljudske djelatnosti, svijet uopće nije ni pomišljao da potraži intimnu vezu, koja bi spajala te pojave ljudskoga duha, da ih pravedno i dostojno ocijeni. Morao se diviti jednima i drugima, ali ih je uvijek smatrao dvjema sasvim odijeljenim granama produktivne ljudske snage, ne mogući uopće ni pomisliti, da u svakom dubljem učenjaku živi pjesnik, a u velikom pjesniku učenjak . . . Svaki je znamenitiji intelektualni proizvod plod duboka

proučavanja i intimnog duševnog rada, koji se u duši razvija po još neispitanim putevima i koji dolazi do svog izražaja i punoće onda, kad je posvema dozorio i osjeti potrebu, da se ispolji. Unutarnje podražaje i trzavice, koje osjećaju i učenjak i pjesnik, dok u njima dozrijevaju djela fantazije ili znanstvenih kalkulacija, posljedice su inkubacije, one naime tajanstvene sile, koja marljivo spliće životne niti, da udahne kretnju i duh, da sprovede u djelo ono, za čim su svom svojom intelektualnom snagom težili i učenjak i umjetnik.

Taj psihički plod ispoljuje se u kakovu znamenitu epu ili drami, simfoniji ili slici, isto tako kao u kakvom znamenitom kemičkom, mekaničkom ili astronomskom pronalasku, ili u kakvom herojskom podvigu, koji prouzrokuje čitavu revoluciju u svijetu ideja. Galilej i Kopernik nisu bili manji pjesnici od Homera i Shakespearea, kad su svojim dubokim pogledom ronili u dubljinu tajanstvenih svijetova, koji su podržavali njihovu fantaziju i poticali ih, da ispituju zakone, koji vladaju vasionom. Newton i Herchel, nisu bili manje pjesnici od Miltona i Goethea, kad su svojom dubokom divinacijom i intuicijom jedan otkrivao zakone sveopće privlačivosti svijetova, drugi pak mjerio sigurnim okom putanje zvijezda. Kristof Kolumbus bio je isto tako smjeli pjesnik kao i Dante, kad je po još neutrtim putevima oceana na slabim lađama otkrićem novoga svijeta razgalio čovječanstvu nove staze prosvjeti i napretku.

Krilo genija dakle svojim silnim zamahom zahvati velike učenjake i velike pjesnike i ponese ih visoko nad ostalima po još neispitanim putevima, otkrivajući postepeno, ali sigurno tajanstveni veo, koji nam skriva duboke zakone prirode i života. Watt, Stephenson, braća Mongolfier, Valta i Galvani, svojim velikim izumima i otkrićima uzbudili su čitavu revoluciju u društvenom prometu uopće, bili su isto tako veliki pjesnici kao Puškin, Hugo, Mihaelangjelo i drugi genijalni pjesnici i umjetnici, koji su ostavili duboke tragove u povjesti ljudske civilizacije.

Kako se dakle iz ovog letimičnog raspravljanja može razabrati, postoji intimna veza, koja spaja znanost i umjetnost, a oboje proističe iz istoga izvora, iz dubine dakle ljudske duše, koja instinktivno iz svoje vlastite pobude traži izlaza, da zadovolji neugasivu žeđu za napretkom i kulturom.

Vara se koji uopće misli, da u dubljem proučavanju raznih znanstvenih pojava i zakona nema poezije. Dosta nam je samo napomenuti, koliko duboke poezije i čara ima u proučavanju prirodnih nauka, astronomije i psihologije, itd., pa i sama viša matematika, nije nego neka vrsta specijelne poezije, koja u svojim hipotetičnim kalkulacijama zahtijeva jaku dozu fantazije.

Moderna poezija, koja ide za tim, da obuhvati sav savremeni život u svim njegovim fazama i manifestacijama, ide također putem znanosti udahnjujući se na goleme nove podvige i otkrića modernoga vijeka, prilagođujući se tako zahtjevima života. Već je Theophil Gauthier navijestio nove horizontne poezije, a Charles Baudelaire, Verhaeren, Walt Whitman i njihovi sljedbenici, počeli su u pjesmi opisivati velike podvige savremene ljudske djelatnosti oživljujući te pojave žarom fantazije i nalazeći pri tom onu zlatnu nit, koja spaja znanost i poeziju.

Ta evolucija, koja se sada ispoljuje u raznim svojim fazama, tek je u pomolu svoga razvoja. No mnogi još ne shvaćaju njezine prave biti ni tendencije i baš za to danas imamo tolikih nezrelih pjesničkih proizvoda, koji su tek blijeda slika onoga, što će nam u buduće dati prava poezija.

Konfuzija, koja i kod nas danas vlada na pjesničkom polju, nije nažalost nego neko sterilno naprezanje za traganjem nečega, o čemu nema pravoga pojma, često igra riječi bez svrhe i cilja, koja nema baš nikakvih dodirnih tačaka s pravom svrhom moderne poezije, koja mora ići za tim, da rješava i podražuje duboke probleme života i prirode i da uporedo sa znanošću prodire sve dublje u tajne prirode iznoseći ih na javu optočene sjajnom aureolom poezije. Ta poezija ne će biti samo neki ornamentalni ukras, već idealizovana eksencija biti same stvari.

Da, u nedalekoj budućnosti znanost će ići uporedo s poezijom i iz tog sklada niknut će velika djela, koja će uskoriti preporod čovječanstva, usavršiti njegov duh i istančati njegovu osjećajnu moć, da se konačno čovjek uzvine do onog visokog shvaćanja idealne ljepote, spram koje se s današnjim shvaćanjem uzalud napreže.

Znanost, poezija i umjetnost uopće čeka dakle u budućnosti velika zadaća. Njihov zajednički rad, okrunit će konačno vječitu čežnju čovjeka za usavršavanjem i rješavanjem onih velikih upitnika, koji već od iskona podražavaju njegov um i njegovo srce i naći će sredstvo, da prisajedini te dvije velike ljudske snage u jedinstvenu harmoniju, iz koje će proisteći najveća blagodat za cjelokupno čovječastvo.

NAŠE SLIKE

M. Cl. Crnčić: Iz obilja raznih smjerova, u kojima se Crnčić kao umjetnik razvijao, odabrao je on pejsaž i bakropis kao dvije najmilije mu grane slikarsko-risačke umjetnosti, u kojima je dotjerao do prave i potpune umjetničke savršenosti.

(Vidi »Vijenac« br. 4.). Specijalno u bakropisnoj umjetnosti, bio je Crnčić prvi među hrvatskim slikarima našega vremena, koji je bakropisu pribavio dolično mjesto u hrvatskoj savremenoj umjetnosti. Svojim bakropisnim originalima probudio je u hrvatskoj inteligenciji smisao i ljubav za bakropis, odgojivši u njoj svojim radovima prave štovatelje umjetnosti, koji bakropisnu umjetnost cijene jednakom mjerom kao i ostale grane slikarske umjetnosti.

I kao profesor na zagrebačkoj umjetničkoj školi umio je Crnčić i među svojim učenicima izazvati toliki interes za bakropis, da je pod utjecajem njegovim otvoren u njoj posebni bakropisni odsjek, iz koga su izašli gotovo svi naši mlađi bakropisci.

Ti Crnčićevi bivši učenici stvorili su zajedno sa svojim učiteljem cijelu već galeriju originalnih bakropisa od kojih mnogi imaju visoku umjetničku vrijednost, pa se nalaze uvršteni u raznim grafičkim zbirkama u tuđini.

Kao učenik bečkog bakropisnog majstora profesora Ungera, svratio je već svojim prvim radnjama na sebe pozornost stručne kritike. Njegovi pejsaži iz Istre i Dalmacije s kojima je istupao kao ozbiljni bakropisni umjetnik u javnost, primljeni su u grafičku zbirku bivšeg carskog dvora u Beču. Od tog svoga prvog nastupa javlja se Crnčić neprekidno sad većom sad manjom serijom bakropisa, obrađujući u njima primorske pejsaže iz hrvatskog Primorja i otoka Krka i Raba. U zadnje doba posvetio se bio iznošenju živopisnih momenata iz modernoga Zagreba (Jelačićev trg, Kaptolski trg, Splavnica, Dolac) te prikazivanje pojedinih arhitektonskih partija iz staroga Zagreba (Stolna crkva, Kamenita vrata, Pod zidom, Kula na Dolcu).

Mnogi od ovih pejsaža i arhitektonskih prikaza ispunjeni su sa figuralnim grupama, koje daju njegovim bakropisima više života, stvarajući u njima dojam životnog vibriranja. Praveći figuralne studije za svoje bakropise, Crnčić je izradio i nekoliko uspjelih portretnih glava i figura. Dapače i kao bakropisac-portretista okušao je Crnčić svoju snagu u nekim reprezentativnim portretima (ban Pejačević, nadbiskup Bauer), dokazavši da umije vanredno i efektnim tehničkim sredstvima raspolagati i baratati na bakropisnoj ploči.

Crnčićeva zasluga kao bakropisca je za hrvatsku umjetnost velika, jer je presadio među nas kao učenike Ungerov dio onog novog života, koji se rasplamsao pobudom i djelovanjem Ungerovim u njemačkoj grafičkoj umjetnosti. Kako se je uopće grafička umjetnost u novije doba počela vanredno razvijati, sasvim je prirodno da se u tome velikome razvoju stala i bakropisna umjetnost kao sastavni dio grafike snažno razvijati. U velikim umjetničkim središtima Engleske, Francuske i Njemačke javljaju se u 19. vijeku umjetnici (Maler-Radierer, peintres gravures), koji su bakropis pomoću raznih tehničkih sredstava digli na takovo umjetničku dotjeranost, kakove bakropisci prošlih vijekova, premda izvrsni majstori, nijesu pokazivali. Tako su u Francuskoj Flameng i Waltner otvorili bakropisu nove puteve, pa veliki majstor Ch. Méryon, koji je u modernu francusku umjetnost unio smisao za starinu, izrađujući bakropise iz staroga Pariza u efektno osvijetljenim arhitektonskim prikazima. U Engleskoj uneli su novi duh u bakropisnu umjetnost Seymour-Haden i Whistler, a pod utjecajem Francuza Legrosa razvilo se među Englezima nekoliko velikih umjetnika bakropisaca (Cameron, Strang, Muirhead, Bone) od kojih svakako najsnažniji Brangwyn. I u Njemačkoj i njemačkoj Austriji neki umjetnici kao Klinger, Liebermann, Fischer, Schmutzer, Unger, Krüger, Kollwitz pa Koepping, digoše također i njemačku bakropisnu umjetnost na onu visinu na koju se podigla engleska i francuska. I manji neki narodi dali su bakropisnoj umjetnosti umjetnike, koji se mogu o bok postaviti bakropiscima velikih naroda, a to su Belgijanac Rops, Holandez Israels, Šved Zorn, Poljak Skocylas i Česi Orlik, Šimun i Šwabinski.

Interesantna je procedura, koju umjetnik treba da provede kod izrađivanja bakropisa. Bakrena ploča, na kojoj će umjetnik izraditi svoj crtež, ugrije se i premaže crnim mazom (asfalt, vosak, šelak) a onda se kožnim valjkom (tamponom) jednomjerno po ploči razmaže. Kad se ploča ohladi tad umjetnik na toj premazanoj površini finom ocjelnom iglom riše, grebući šiljkom onaj crni maz sa ploče. Svijetlo crveni potezi, koji u povodu toga jasno se vide, poliju se kiselinom (dušičnom, željeznim kloridom), koja otkrivena mjesta stane izjedati načinivši na bakrenoj površini udubine, koje mogu biti plitke ili duboke, prema tome kako je dugo kiselina izjedala. Mjesta, koja umjetnik ne će da mu kiselina dalje izjeda pokriju se firnisom. Taj se postupak višeputa ponavlja, dok nije crtež na ploči po mišljenju umjetniku gotov. Tad se ploča očisti i namaže crnom bojom i sada počinje za umjetnika najdosadniji posao: pravljenje otisaka. Papir na koji će se otisak načiniti, navlaži se i postavi na ispisanu ploču i stavi pod jako tiskalo, ispod kojega napokon izlaze bakropisni otisci.

Kako se za izrađivanje bakropisa treba vanredna risačka sigurnost, a pored toga velika strpljivost kod samoga izrađivanja, imadu bakropisci jednaku umjetničku vrijednost originala, kao i gotove originalne slike. Budući da se sa jedne ploče može otisnuti samo stanoviti broj otisaka, nose bakropisni otisci svoj tekući broj sa originalnim potpisom onoga, koji je bakropis načinio.

Od brojnih Crnčićevih bakropisa, koji su rastepeni ne nalaze samo kod kuće nego i u vanjskome svijetu, donosimo neke od njegovih bakropisa u reprodukciji. **A. J.**

KNJIŽEVNOST

Lujo Vojnović: Dubrovnik. Jedna istorijska šetnja. — Nakladom S. Kuglija izišlo je već treće izdanje ove knjige, koja je najprije bila zamišljena kao vodič Dubrovnikom, ali je kasnije iz nje postao mali priručnik dubrovačke historije. Prvi, historijski dio, osvjetljuje postanje, sjaj, propadanje i pad dubrovačke republike, drugi dio opisuje grad, a treći okolna mjesta. No i to je opisivanje popraćeno historijskim podacima i umjetničkim opaskama, tako da se daleko diže iznad niveaua običnog vodiča. Cijelo je djelo pisano živahnim i glatkim stilom, a ukrašeno je i s 50 lijepih slika. Uopće je oprema knjige ukusna i čini se, da pokazuje dobru volju nakladnika prekinuti s onim lošim izdanjima od nekoć (t. zv. »kuglificiranjem« knjiga) i dići se na visinu dostojnu jednog od prvih nakladništva u čitavoj državi.

S. J.

Charles Seignobos: Historija suvremene civilizacije. Knjiga prva. Preveo dr. Slavko J e ž i ć. Izdavačka knjižara: Đorđe Ć e l a p, Zagreb, priredila je našoj inteligenciji rijetki književni užitak izdavši u hrvatskom prijevodu knjigu čuvenoga francuskog naučnjaka Ch. Seignobosa: Historija suvremene civilizacije.

Ta je knjiga doživjela u Francuskoj u kratko doba više izdanja, jer na vrlo zanimljiv način upoznaje čitaoce »s istorijskim razvojem savremenoga društva i kulturnih tekovina ljudskih«.

Pisac je razdijelio knjigu na 20 glava, od kojih je jedna zanimljivija od druge. Napose spominjemo neke partije, koje će svaki obrazovani čovjek upravo s nasladom pročitati. Tako se u prvoj glavi opisuje postanak ruskoga carstva. Osobito je dobro prikazan Petar Veliki, koji s velikom energijom preobražava rusko društvo i uvodi u Rusiju zapadnjačku kulturu. U drugoj se glavi crta kolonijalna politika u 18. stoljeću. Tu je pisac ukratko majstorski iznio svu onu borbu pojedinih velikih država za kolonije, napose borbu između Francuske i Engleske. U trećoj se glavi opisuju između ostaloga i francuski filozofi i enciklopedisti i njihov utjecaj na savremeno društvo. Oni stalno napadaju crkvu i državu i stare društvene ustanove, pa to sve znatno utječe na društvo. »Dotle su se ljudi pokoravali običajima i vjeri«, veli Seignobos, »a sada im je sve to mrsko. Došlo je, vele oni, carstvo svjetlosti, i u buduće treba na razumu osnivati društvo«. Dalje je sve do 10. glave posvećeno francuskoj revoluciji i utjecaju te revolucije na čitavu Evropu. Pisac upravo snažnim potezima crta svu veličinu i genijalnost Napoleona, koji je, može se reći, gospodario čitavom Evropom. Lijepo je prikazano, kako je Napoleon htio upravljati nesamo ratom i politikom nego i znanošću i umjetnošću. Ona borba Napoleonova s Evropom, njegova prevlast u Evropi i napokon njegova propast u Rusiji, sve je to vanredno zanimljivo ispričano. U posljednjoj glavi 1. knjige prikazuje pisac stanje Evrope poslije Napoleona. Pojedine države Evropske: Engleska, Francuska, Španija, Portugalska uvode ustavnu vladavinu, dok su Rusija, Austrija i Pruska ostale do g. 1848. neograničene monarhije.

Prijevod te Seignobosove knjige izdala je već pred 15 godina Srpska književna zadruga pod natpisom Istorija savremene obrazovanosti, ali ta je knjiga danas već sasvim rasprodana i zaboravljena, pa je nastala potreba, da se pomenuto djelo ponovo prevede i izda. Toj potrebi udovoljuje sada lijepi prijevod prof. dra. Ježića, kojega kao i izdavača ide hvala, da će sav naš obrazovani svijet moći uživati čitajući knjigu duhovitoga Francuza.

UMJETNOST

HRVATSKO KAZALIŠTE.

Repertoar Hrvatskog Kazališta u Zagrebu. Ožujak: 12. Božo Lovrić: S i n. Drama u tri čina. 13. Giacomo Puccini: M a d a m e B u t t e r f l y. (Gostovanje Ljubice Oblak-Strozzi i A. Veselovskoga). 14. E. Labiche: F i r e n t i n s k i š e š i r (Un chapeau de paille d' Italie). Preveo dr. B. Gavella. Redatelj: A. Grund. Scenograf: prof. Lj. Babić. (P r e m i j e r a). 15. N. A. Rimskij-Korsakov: S n j e g u r o č k a. (Gostovanje Lj. Oblak-Strozzi i P. Raičeva). 16. Bogdan Katerwa: P r o l a z n i k. Komad u tri čina. Preveo Julije Benešić. 17. Miroslav Krleža: »G o l g o t a«. Drama u pet činova. 18. popodne: E. Labiche: »F i r e n t i n s k i š e š i r«; naveče: G. Puccini: »L a B o h é m e«. 19. Angelo Cana: »V u k o d l a k«. Vesela igra u tri čina.

Eugene Labiche: Firentinski šešir. Lakrdija u pet činova. Preveo dr. Gavella. Režiser A. Grund. Scenograf Lj. Babić. Premijera 14. ožujka 1923.

Čovjek se sav začuđen pita, što li je upravu ponukalo, da sada daje jedan vaudeville, koji za nas — a čak ni za Paris — danas više ništa ne znači i koji bi se mogao davati jedino onda, kad se ne bi ništa bolje našlo, što bi moglo zabavti i nasmijati publiku. Razlog, da »otkupljujemo prilično kasno samo jednu dužnost, kad iza svih svjetskih, pa i jugoslavenskih, pozornica dajemo tek sada slavni »Šešir« posve je nedostatan naprosto zato, što ne vrjedi plaćati duga onda, kad su već svi vjerovnici pomrli ili su barem izgubili svaki interes za taj dug.

Komad je spretno sastavljen niz svakojakih mogućih i nemogućih zapletaja — sve u lovu za tim nesretnim firentinskim šeširom — koji se na koncu ipak sretno svršavaju. Neka ga. Ali da ta luda trka zabavi općinstvo, da nadođe prije nova ludorija, nego što si se dospio naljutiti na staru — zato je potrebita živahnost igre, skladno sudjelovanje svih učesnika, ono u n u t a r n j e gibanje (le mouvement interieur), kojega sve trčanje, halabuka i koprcanje po sceni nijesu kadri dati, jer je to sve samo i z v a n a i djeluje disharmonično, dok nema onoga unutarnjeg sklada. Režiji nije uspjelo, da nam dade elastičnu, ležernu i lepršavu igru, — sve je bilo preteško, premasivno, upravo pretromo. A što da rečemo o direktnim gruboćama režije, koje su ispod najordinarnijeg ukusa, u onoj tako nedelikatnoj sceni pod konac četvrtog čina. Ne zbog kojeg filistarskog motiva, već naprosto iz ogorčenosti nad tolikom neukusnošću, čovjek gledajući ono hantiranje sa stanovitom posudom dobije želju, da se nađe tko pa da je zavitla g. režiseru u glavu!

I sve se to servira uz neku gestu prezira zagrebačkoj publici, kao, tobože, ona ne razumije, što vrijedi. No ovaj puta je i njena ustrpljivost bila iscrpljena. Komad je tako mlako primljen, te se može mirno reći, da je propao. A istom oni ogorčeni komentari za pauze i za predstave! I sve to, dok toliki domaći autori uzalud čekaju na milost uprave! Quousque tandem?

S. J.

Tito Srozzi: Ecce homo! Tragedija čovjeka Jude iz Kariota. Osam slika. U subotu, dne 10. veljače, čitao je g. Strozzi u velikoj dvorani Glazbenog zavoda pred malobrojnom publikom svoju »tragediju čovjeka Jude iz Kariota«. Bilo da je izabrao nepodesno doba — sedam i po sati naveče — bilo koji drugi razlog, odziv je publike bio zaista neznatan. Autor se na sreću nije dao smesti, nego je ipak uzeo čitati djelo. I frapirao nas je. Od prvoga časa uspjelo mu je zaokupiti našu pažnju i povesti nas blistavim stazama svoje snažne fantazije. Sami jaki dramski momenti,

interesantne zamisli, nepeti zapletaji. Koliko li bi istom scenskih efekata pružilo djelo na pozornici!

Ali . . . samo u prve tri slike. Tu je autor pustio maha svojoj mašti i ničim nije sputavao poleta. I zamisao je snažna: Judina zaručnica Marija iz Magdale, koja se podala razuzdanom životu, perverzno se zaljubi u Isusa Krista, a Juda ga iz ljubomora izdaje Rimljanima.

Prve tri slike su dramski jake. Nešto najjače, što je dala naša mlađa književnost. Nešto, s čime bismo mogli i u tuđinu. Ali onda se ulijeva voda u vino. Radnja postaje mlitavijom, drama prelazi u ep. A i ep je ispresijecan lirskim i filozofskim umecima, koji zaustavljaju radnju, a ne dižu interesa. Zamisao je i dalje dobra — osim teatralnog, ali nesimpatičnog završetka. Samo cijelu bi stvar trebalo zgusnuti, sve te slike sretnije ispreplesti i čitavo djelo, po mogućnosti iz osam slika sliti u pet činova. To bi se dalo. Čak i režiser od ukusa bi to mogao. Ali najbolje bi bilo da to učini sam autor. Ovolike slike kidaju jedinstveni dojam i slabe ga. Gdjekoje su i suvišne. Treba izbaciti i nepotrebne meditacije, koje dosađuju. Filozofija treba da izbija iz djela samoga, iz radnje. U prve tri slike sama je radnja, ali one zato nijesu manje duboke od ostalih. Naprotiv.

Trebalo bi još tu i tamo iscizelirati jezik i stil te izbacti neke banalnosti. No to je zaista sekundarno pitanje. Važno je istaći, da je Geheniel — neka vrsta Mefista Judinog — vrlo spretno i interesantno postavljen, ali se rasplinjuje u ništa. Autor kano da nije pravo znao, kako bi ga se riješio. Njegov lik i karakter bezuvjetno treba bolje zaokružiti i dati mu više plastičnosti. To će znatno dići djelo.

Smatramo sadanji tekst vrlo zanimljivim pokušajem, ali nipošto definitivnom redakcijom. A kad ovu dobijemo, dobit ćemo djelo i lijepo i interesantno, koje će ući u trajni repertoar našeg kazališta i koje će biti dostojno i svake svjetske pozornice.

S. J.

Francuzi o Josipu Kosoru. K vrlo lijepom članku o Kosoru, što je izišao lane u pariskoj reviji »L'auvre«, i k laskavom pismu Gustava Kahna, napisanom kao predgovor francuskom prijevodu »Bijelih plamenova«, pridružuje se novi jedan članak Mauricea Blancharda u »Les cahiers d' Icare« (1923., br. 2.), literarnoj reviji, koja izlazi u Nici. Uz kratki prikaz pjesnikova života — pod naslovom: Veliki savremeni pjesnik Josip Kosor — nastoji g. Blanchard da dadne karakteristiku njegovih djela; tumači dva glavna pokretala u Kosorovu radu: Kozmos i žena. Članak je pisan vrlo toplo i s oduševljenjem. Spominjući uz drame i pjesme Kosorove novele ubraja g. Blanchard njegovu »Koraljku u dugi žalosti« među najčišće književne bisere, što ih poznaje. Ujedno se nagoviješta prikazivanje »Požara strasti« u Parisu. Članku je dodan portret Josipa Kosora i prijevod »Hrama Vječnosti«. (Le Temple de l' Eternité).—

S. J.

GLAZBA

Koncertna kronika. Koncertni život u punom je jeku. U veliku dvoranu Glazbenoga zavoda dnevno grne svijet; općinstva imade vazda, ma kakove vrste bila priredba: pijanistička, pjevačka zborna, komorno muzička. Je li je razlog tomu uspjehu samo čežnja za razonodom i zabavom? Ili je shvaćanje općinstva napredovalo, a potreba umjetničkog doživljavanja postala općom svojinom? Jer govoriti, da isto općinstvo napunja dnevno koncertnu dvoranu, ne bi bilo umjesno, budući da su prilike, u kojima se danas kreće život, suviše oprečne ovakovom naziranju. Zato i jest shvatljivo ovo pregnuće svih umjetnika i umjetničkih udruženja, da u svakom svom nastupu dadu nešto novo, da time omjere ne samo svoje umjeničke sposobnosti na djelima novim; nego da i podupru življi razvitak muzičkih nastojanja, procvat muzičke kulture.

2. ožujka 1923. intimno veče Glazbenog zavoda. Na programu: Njemačka popijevka (Mozart, Schubert, Schumann, Brahms, Marx). Pjevala je gdja Maja Strozzi - Pečić, uz klavir g. B. Pečić. Umjetnički par velikom predanošću služi visokom svom pozivu umjetničkom. Svaki je koncert njihov izrađen do zadnjih tančina u svakom pogledu. Velika umjetnost predavanja i ovaj je put — osobito neposredno iza pređašnjeg koncerta — izbijala iz svakog tona, iz svake fraze, i iz svega shvatanja čitave forme izvedenih kompozicija.

3. ožujka 1923. zakazano klavirsko veče pijanistice G. Beckove otkazano je.

4. ožujka matineja »Zagrebačke Filharmonije«. Filharmonija može radosno gledati na svoj uspjeh; općinstvo redovno i vrlo marljivo polazi sve matineje. Ova je matineja imala posebnu privlačivost zbog sudjelovanja Weingartenovog. Oglašeni Lisztov koncert nije bio na programu — nijesu stigle pravodobno potrebite note. Svirali su poznati Beethovenov Koncert G-dur. Filharmoničari su taj koncert već bolje svirali. Pijanista je zadovoljio nade općinstva, koje ga je burno izazivalo, pa je morao dodati još i solo piesu. Baranovićev Scherzo uspio je u ovoj svojoj reprizi daleko više nego kod premijere. Morali su ga opetovati. Smioni polet i bogatstvo boja orchestralnih, što izbija iz svakog takta ove kompozicije služi na čast mladomu našem kompozitoru i vrsnom dirigentu. Borodinova nedovršena Simfonija — dva su stavka, a i te je konačno redigirao drugi, a ne sam Borodin — ne ostavlja u prvom stavku dojam snažno zahvaćene cjeline. Scherzo je lijep. Filharmoničari su igrali dvije poslijednje točke većim elanom negoli Beethovenov koncert.

Naredne su sedmice nastupila dva pijaniste. Jedan naš, dobar znanac zagrebačkog općinstva, profesor naše muzičke akademije Ćiril Ličar. Njegovo je umijeće i ovaj put priznato jednako neprisiljeno i neposredno kao vazda. Ličar sav iščezava u iznošenju muzičke sadržine onih kompozitora, koje svira. Svojom vanrednom tehnikom služi se suvereno i proniče svirku svoju svom osjećajnosti meke i podašne duše svoje, koja proživljava zaista ono, što u času reprodukcije izvire ispod vještih ruku. Osobito valja istaknuti nastojanje Ličarovo, da u svojem programu iznese djela domaćih kompozitora — on je to već i prije činio. Ovaj put je svirao osim Schumanna (Kreisleriana), Smetane, Lizsta, Glazunova i Milojevićeve kratke klavirske kompozicije i prikazao lijepa djela naše dosta siromašne klavirske literature, ne toliko siromašne po sadržini, koliko po broju napisanih kompozicija. Gotovo se nameće pitanje, zašto naši kompozitori tako malo pišu za klavir, gdje imademo i dostatan broj sposobnih reproduktivnih umjetnika, koji su kadri savladati i najteže probleme pijanističke umjetnosti i modernog muzičkog izražaja; dokazali su to u mnogo navrata izvodeći djela najmodernijih autora — već su i voljni u živoj saradnji pomagati propagiranje domaće muzičke produkcije. Je li razlog ovoj suzdržljivosti u samoj suhoj zvučnosti klavirskoga stavka, kojoj se duševna dispozicija naših kompozitora opire. Ili se prekaljivanje naše umjetničke muzike duhom narodnoga muzičkog izražaja ne da provesti u klavirsku stavku.

Izdavači i vlasnici: Dragutin Nemet i drugovi. Tisak »Tipografije« d. d. Zagreb.

Tisak »Tipografija« d. d., Zagreb.